

**Wielkopolskie Stowarzyszenie Kuratorów
Sądowych
z siedzibą w Pile**

**Raport
z wizyty polskiej delegacji
w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej
od 4 do 16 lipca 2007 roku**

WSK

Piła, Sierpień 2007 roku

Opracowanie i redakcja:

Bożena Bilśka - kurator Sądu Rejonowego w Gdańsku

Ewa Woźna- Płusa - kurator Sądu Rejonowego w Krośnie Odrzańskim

Tłumaczenie z angielskiego:

Dorota Wróblewska – kurator Sądu Rejonowego w Kościanie

Opracowanie graficzne:

Romuald Burczyk – kurator Sądu Rejonowego w Pile

Spis treści

1. Wstęp	4
2. O nas	5
3. Amerykańskie Stowarzyszenie Probacji i Warunkowych Zwolnień	8
4. Konferencja APPA	10
5. Centrum Korekcyjne w Cedar Rapids	11
6. System organizacji kurateli w USA	12
7. Programy terapeutyczne	14
8. Hostele	16
9. Warunkowe zwolnienie z zakładu karnego	20
10. Wizyta w Sądzie Stanowym w Cedar Rapids	21
11. Wizyta w Sądzie Federalnym	22
12. Zakłady penitencjarne	23
13. Podsumowanie	24
14. Wnioski	25
15. Sprawozdanie pana sędziego Michała Laskowskiego	26
16. Aneks	31
- Tematy referatów wygłoszone przez członków polskiej delegacji na Konferencji APPA w Filadelfii	
- Proklamacja Gubernatora Stanu Iowa	
- Kiosk	
- druk LSI-R	

Wstęp

W dniach od 4 do 16 lipca 2007 roku, na zaproszenie APPA - Amerykańskiego Stowarzyszenia Probacji i Warunkowych Zwolnień (American Probation and Parole Association), przebywała w USA polska delegacja w składzie:

1. Piotr Burczyk – Prezes Wielkopolskiego Stowarzyszenia Kuratorów Sądowych, członek Rady Nadzorczej APPA.
2. Bożena Bilska - kurator Sądu Rejonowego w Gdańsku.
3. Krystyna Łyszkowska – z-ca kuratora okręgowego okręgu gdańskiego.
4. Jan Michalski - kurator Sądu Rejonowego w Koninie.
5. Anna Mulińska – kurator Sądu Rejonowego w Gdańsku.
6. Irena Szostak - Kurator Okręgowy okręgu poznańskiego, wiceprezes WSKS.
7. Ewa Woźna-Plusa – kurator SR w Krośnie Odrzańskim.
8. Dorota Wróblewska – kurator SR w Kościanie.
9. Elżbieta Sawicka – kurator SR w Malborku.
10. Piotr Hejduk - sędzia Wydziału Penitencjarnego SO w Poznaniu.
11. Michał Laskowski – sędzia SA w Poznaniu.
12. Krzysztof Mycka – naczelnik Wydziału ds. Kurateli w Ministerstwie Sprawiedliwości.
13. Sławomir Pałka – naczelnik Wydziału ds. Rodzinnych i Nieletnich w Ministerstwie Sprawiedliwości.
14. prof. Wiesław Ambrozik - UAM w Poznaniu.
15. prof. Piotr Stępiak - UAM w Poznaniu.

Wizyta polskiej delegacji w Stanach Zjednoczonych była wynikiem podpisanej w roku 2006 umowy afiliacyjnej między obu Stowarzyszeniami.

Głównym celem pobytu był udział polskiej delegacji w Konferencji organizowanej przez Letni Instytut APPA w Filadelfii oraz wizyta w Departamencie Służb Więziennych Szóstego Okręgu Sądowego w Cedar Rapids.

Polska delegacja spotkała się z dużym zainteresowaniem. Byliśmy przyjmowani przez różnych oficjeli, m. in. prokuratora federalnego, prezesa sądu stanowego, prokuratora stanowego. Wizytowaliśmy zakłady karne areszty śledcze i hostele.

Gubernator stanu Chester J.Culver, z okazji pobytu polskiej delegacji w stanie Iowa, wydał proklamację, w której ogłosił tydzień od 8 do 14 lipca 2007 roku tygodniem narodowym kuratorów sądowych (patrz aneks). Proklamacja została odczytana przez Zastępcę Gubernatora Stanu Iowa panią Patty Judg na uroczystym otwarciu Centrum Medycznego dla więźniów z zaburzeniami psychicznymi.

Przedstawiając raport z pobytu w Stanach Zjednoczonych pragniemy serdecznie podziękować panu Geraldowi R. Hinzman'owi, Dyrektorowi Departamentu Służb Poprawy Szóstego Okręgu Sądowego w Cedar Rapids i równocześnie Prezydentowi Amerykańskiego Stowarzyszenia Probacji i Warunkowych Zwolnień – APPA za zaproszenie polskiej delegacji do udziału w konferencji APPA oraz umożliwienie zapoznania się z amerykańskim wymiarem sprawiedliwości, systemem penitencjarnym, działalnością i organizacją pracy kuratorów.

Serdecznie dziękujemy również panu Ministrowi Zbigniewowi Ziobro i pani Wiceminister Beacie Kempie za przychyłość i sfinansowanie podróży do Stanów Zjednoczonych.

Wyrażamy nadzieję, że niniejszy raport posłuży jako wstęp do wspólnych działań, na rzecz rozwoju polskiej kurateli.

O nas

I. Powołanie Stowarzyszenia.

Wielkopolskie Stowarzyszenie Kuratorów zostało powołane do życia dnia 2 lipca 1999 roku z inicjatywy kuratorów zawodowych dla dorosłych Sądów Rejonowych w Pile i Poznaniu. W tym dniu odbyło się spotkanie grupy inicjatywnej, która podjęła uchwały o powołaniu Stowarzyszenia, jego nazwie, siedzibie i statucie. Postanowieniem Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 6.09.1999 roku, nr INS Rej. ST 388/99, zostało wpisane do Rejestru Stowarzyszeń Sądu Okręgowego w Poznaniu pod nr RST 2658. Początkowo zarejestrowane było pod nazwą: „Wielkopolskie Stowarzyszenie Kuratorów Zawodowych dla Osób Dorosłych”. Z uwagi na fakt Ustawowego powołania Sądowej Służby Kuratorskiej w roku 2001 i połączenie w jeden pion organizacyjny obu dotychczasowych pionów działalności kuratorów sądowych dla osób dorosłych i rodzinnych oraz wzrostem zainteresowania działalnością Stowarzyszenia przez kuratorów pionu rodzinnego, zdecydowano się na zmianę nazwy Stowarzyszenia na: „Wielkopolskie Stowarzyszenie Kuratorów Sądowych” z siedzibą w Pile (Wpis do KRS pod nr 0000058881).

Od początku istnienia Stowarzyszenia funkcję Prezesa pełni Piotr Burczyk – kurator specjalista Sądu Rejonowego w Pile – delegowany od 2002 roku do Biura Kuratora Okręgowego Sądu Okręgowego w Poznaniu.

II. Cele działania Stowarzyszenia:

1. Doskonalenie systemu organizacyjnego kurateli zawodowej.
2. Współdziałanie z rządowymi pozarządowymi organizacjami, instytucjami, fundacjami, których celem działania jest realizacja zadań związanych ze świadczeniem pomocy w readaptacji osób skazanych oraz mogących pomóc w doskonaleniu poziomu pracy kuratorów zawodowych.
3. Przyczynianie się do tworzenia profesjonalnego zaplecza wykonawczego, służącego do readaptacji i pomocy postpenitencjarnej osób skazanych, dla zwiększenia efektywności procesu resocjalizacji.
4. Doskonalenie zawodowe kuratorów.
5. Integracja środowiska zawodowego.
6. Podniesienie autorytetu i rangi zawodowej kurateli sądowej.
7. Dbanie o zapewnienie kuratorom zawodowym właściwych warunków pracy i poziomu materialnego, adekwatnego do stopnia zagrożenia i wysiłku wymaganego przy wykonywaniu obowiązków zawodowych.
8. Wspieranie działalności Rad Terenowych do Spraw Społecznej Readaptacji i Pomocy Skazanym.

III. Teren działania Stowarzyszenia.

Stowarzyszenie działa na terenie Rzeczypospolitej Polskiej. Aktualnie skupia w swoich szeregach kuratorów zawodowych z okręgów sądowych: gdańskiego, kaliskiego, konińskiego, koszalińskiego, poznańskiego, ślupskiego i zielonogórskiego.

IV. Funkcjonowanie Stowarzyszenia.

Stowarzyszenie utrzymuje się ze składek członkowskich. Środki na realizację poszczególnych programów i zadań tj. organizacja konferencji, szkolenia kuratorów, prowadzenie programu edukacyjno-korekcyjnego itp. otrzymujemy w formie dotacji celowych od Ministerstwa Sprawiedliwości, sądów okręgowych, rządowych i samorządowych organizacji różnego szczebla oraz fundacji.

V. Dotychczasowa działalność Stowarzyszenia.

Na terenie kraju:

Największym wyzwaniem dla Stowarzyszenia było reprezentowanie interesów kuratorów zawodowych podczas prac nad tworzeniem przepisów Ustawy o kuratorach sądowych uchwalonej przez Sejm RP z dniem 27 lipca 2001 roku. Prezes Stowarzyszenia Piotr Burczyk – był zaproszony do zespołu – powołanego do prac nad ustawą w Ministerstwie Sprawiedliwości – przez ówczesnego Ministra Pana Lecha Kaczyńskiego, obecnego Prezydenta RP. W tej działalności współpracowaliśmy efektywnie z Krajowym Stowarzyszeniem Kuratorów Sądowych reprezentowanym przez pana Prezesa Andrzeja Martuszewicza. Ścisłe współdziałanie obu stowarzyszeń spowodowało uchwalenie przez Sejm RP w/w Ustawy, oczekiwanej przez środowisko kuratorskie od wielu lat.

Z powodzeniem od roku 2001 prowadzimy na terenie sądowego okręgu poznańskiego „Program korekcyjno – edukacyjny dla sprawców przemocy domowej”. W programie uczestniczyli więźniowie odbywający kary pozbawienia wolności orzeczone na podstawie art. 207 kk, odsiadujący wyroki w Zakładach Karnych w Koziegłowach i Wronkach oraz w Areszcie Śledczym w Poznaniu. Zamierzamy tą działalność przenieść również na teren innych okręgów sądowych współpracujących z nami w stowarzyszeniu.

Inicjujemy i współorganizujemy konferencje i seminaria, m. in. byliśmy współorganizatorami seminarium na temat „Kurator sądowy w lokalnym, zintegrowanym systemie polityki społecznej”, które odbyło się w dniu 7 listopada 2003 roku w Poznaniu. W dniach 18-20 maja 2005 r. w Unieściu k/Mielna byliśmy organizatorami konferencji na temat „Probacja – wychowanie do wolności”. W konferencji tej udział wzięli kuratorzy z Anglii i Niemiec, a w dniach od 24 do 26 maja 2006 roku zorganizowaliśmy konferencję na temat „Probacja – stan obecny i perspektywy wobec oczekiwań społecznych”, w której oprócz w/w, udział również wzięli kuratorzy i działacze probacji z USA i Kanady.

Od 2000 roku Stowarzyszenie jest organizatorem systematycznych szkoleń zawodowych, które odbywają się w maju, w Unieściu k. Mielna. W 2006 roku zorganizowano szkolenie dla kuratorów zawodowych na temat „Pomóżmy sobie, pomóżmy innym. Diagnoza i interwencja w kryzysie”. Szkolenie było dotowane ze środków pomocowych Unii Europejskiej.

Stowarzyszenie współdziała z wieloma fundacjami i organizacjami. Na szczególną uwagę zasługuje współpraca z Fundacją im. Batorego oraz z Fundacją „BARKA” z Poznania. Byliśmy inicjatorami powołania w Wielkopolsce Rady Terenowej ds. Społecznej Readaptacji i Pomocy Skazanym. Utrzymujemy aktywne kontakty na terenie aktualnego działania z przedstawicielami organizacji rządowych, samorządowych szczebla wojewódzkiego, powiatowego oraz miejsko – gminnego.

Kontakty zagraniczne.

Stowarzyszenie nawiązuje i rozwija międzynarodową współpracę w zakresie probacji, poprzez organizowanie kontaktów zagranicznych, których celem jest:

1. poznawanie innych systemów probacji,
2. wzbogacanie warsztatu pracy polskich kuratorów zawodowych,
3. propagowanie naszego systemu probacji na terenie innych państw,
4. budowanie przyjaźni między kuratorami na niwie międzynarodowej.

W roku 2002, po ponad rocznych kontaktach i wzajemnych wizytach, została podpisana umowa o wzajemnych kontaktach, współpracy i wymianie doświadczeń między kuratorami okręgu poznańskiego a kuratorami angielskimi okręgu Sheffield. Była to inicjatywa Zarządu Stowarzyszenia. Od tego czasu utrzymujemy ściśle wzajemne kontakty. W lutym 2004 roku przedstawiciele WSKS, na zaproszenie Anglików, uczestniczyli w Międzynarodowej Konferencji „Probacja 2004”, która odbyła się w Londynie – uczestnictwo w tej konferencji dało nam obraz funkcjonowania probacji w różnych państwach Europy i świata. W roku 2004, 2005 i 2006 doszło do wzajemnej wymiany polsko-angielskiej kadry kuratorskiej – było to bardzo pouczające doświadczenie zawodowe (więcej wiadomości na stronie www.kurator.org.pl).

W maju 2005 roku (po spotkaniu na Konferencji w Londynie w 2004 roku) na zaproszenie pracowników naukowych Uniwersytetu Sama Houstona w Hansville delegacja kuratorów WSKS przebywała w Teksasie, a we wrześniu tegoż roku z rewizytą gościliśmy delegację z USA. W dniu 30.09.2005 roku w Pile zostały podpisane dwie umowy o wzajemnych kontaktach, współpracy i wymianie doświadczeń między Wielkopolskim Stowarzyszeniem Kuratorów Sądowych a *Związkiem Kuratorów Teksasu (TPA)* oraz z *Narodowym Stowarzyszeniem Kuratorskich Kadr Kierowniczych USA – NAPE*. W wyniku podpisanych i ratyfikowanych umów w roku 2007 rozpoczęliśmy praktyczną wymianę kadry kuratorskiej między naszymi organizacjami (więcej na ten temat na stronie www.kurator.org.pl).

W dniach od 1 do 3 marca 2006 roku w Budapeszcie, delegacja członków WSKS uczestniczyła w międzynarodowej konferencji na temat „Probacja w Krajach Europy Środkowej i Wschodniej” zorganizowanej przez Centrum Europejskie Probacji z siedzibą w Holandii (więcej na stronie www.kurator.org.pl). Zaproszenie do współpracy z CEP-em otrzymaliśmy od naszych przyjaciół z Anglii.

Aktywna działalność członków Stowarzyszenia na arenie międzynarodowej, ich profesjonalizm i kompetencje zostały zauważone i docenione. Efektem tego jest zaproszenie Wielkopolskiego Stowarzyszenia Kuratorów Sądowych do współpracy z Amerykańskim Stowarzyszeniem Probacji i Warunkowych Zwolnień (APPA). Umowa afiliacyjna między obu stowarzyszeniami została podpisana w październiku 2006 roku.

Wielkopolskie Stowarzyszenie Kuratorów Zawodowych jako jedyne stowarzyszenie z państw Unii Europejskiej zostało zaproszone do współpracy z APPA i jest równoprawnym jej członkiem. Prezes WSKS jest członkiem Rady Nadzorczej tej organizacji.

Amerykańskie Stowarzyszenie Probacji i Zwolnień Warunkowych **American Probation and Parole Association**

W latach 70-tych ubiegłego stulecia, w Stanach Zjednoczonych działało wiele organizacji i stowarzyszeń zajmujących się probacją i poprawą społeczną oraz osobami warunkowo zwalnianymi z zakładów karnych. Coraz bardziej odczuwano brak silnej organizacji która reprezentowałaby wszystkich praktyków związanych z rehabilitacją (resocjalizacją) na poziomie krajowym.

Dnia 19 sierpnia 1975 roku w Louisville w stanie Kentucky, w trakcie trwania Amerykańskiego Kongresu Poprawy powołano do życia Amerykańskie Stowarzyszenie Probacji i Zwolnień Warunkowych (American Probation and Parole Association), w skrócie APPA.

Amerykańskie Stowarzyszenie Probacji i Zwolnień Warunkowych jest organizacją międzynarodową skupiającą zawodowców związanych lub zainteresowanych probacją oraz poprawą społeczną ze Stanów Zjednoczonych i Kanady, a od 2006 roku również z Polski. Obecnie zrzesza ponad 30 tysięcy członków oraz 46 zawodowych stowarzyszeń pracujących na rzecz probacji. Jest głosem tysięcy stowarzyszonych pracowników probacji – liniowych, kierowniczych i administracyjnych oraz naukowych, a także wolontariuszy i zwykłych obywateli zatroskanych o bezpieczeństwo społeczne.

APPA oferuje sześć kategorii członkostwa, dla zawodowców związanych lub zainteresowanych probacją, zwolnieniami warunkowymi i poprawą społeczną. Kategorie te zawierają członkostwo indywidualne, organizacyjne, afiliacyjne, korporacyjne, instytucji edukacyjnych oraz bibliotek.

Członkostwo indywidualne, jest otwarte dla każdego obecnie zajmującego się probacją, zwolnieniami warunkowymi oraz poprawą społeczną, a także dla każdego zainteresowanego obywatela.

Członkostwo organizacyjne, jest dostępne dla każdej lokalnej, okręgowej, stanowej, federalnej, prowincjonalnej lub prywatnej organizacji, która wykorzystuje w swoim działaniu programy poprawy społecznej.

Członkostwo afiliacyjne, jest otwarte dla każdej stanowej, regionalnej lub narodowej organizacji, która zawiera członków zaangażowanych w praktykę w polu probacji, zwolnień warunkowych oraz poprawy społecznej.

Członkostwo korporacyjne i stowarzyszeniowe jest otwarte dla korporacji zainteresowanych probacją, zwolnieniami warunkowymi oraz poprawą społeczną, a które chcą uzyskać dodatkowe korzyści dla ich członków.

Członkostwo Instytucji Edukacyjnych, jest dostępne dla każdej wyższej uczelni, szkoły, college, uniwersytetu lub innej instytucji edukacyjnej, zaangażowanej w kształcenie lub wspomaganie profesjonalnej kadry.

Członkostwo biblioteki, daje bibliotece możliwość, jako patronowi, informować o ostatnich wydarzeniach w systemie prawa karnego, szczególnie w probacji, zwolnieniach warunkowych oraz poprawie społecznej, poprzez udostępnienie czasopisma „Perspectives”

Głównymi celami APPA jest

1. zaawansowane działania w zakresie probacji, zwolnieniach warunkowych i poprawie społeczeństwa,
2. stymulowanie wysokich standardów szkolenia i pracy zawodowej personelu i instytucji,
3. promowanie kontaktów międzynarodowych oraz wymiany pomysłów,
4. promowanie wysokiej jakości informacji przekazywanych sędziom,

5. wzrost publicznej świadomości i akceptacji dla probacji, zwolnień warunkowych i poprawy społeczeństwa jako znaczącej sankcji w prewencji, redukcji i działaniach odstraszających przestępczość lub przestępcze zachowania,
6. zachęcania do rozwoju nowatorskich służb, projektów badań oraz oceny programów,
7. zapewnienie usług, które poprawią i podniosą wartość, fizycznego, psychologicznego i finansowego powodzenia w indywidualnym zaangażowaniu w polach probacji, warunkowych zwolnień i poprawy społeczeństwa.

Swoje cele statutowe realizuje poprzez: prowadzenie szkoleń, sesji naukowych, warsztatów dla swoich członków, wydawanie kwartalnika i monografii oraz manuskryptów i opracowań tematycznych, a także dwa razy w roku organizuje konferencje naukowe. Zdobywa granty na specjalne projekty, posiada budżet bliski 7,5 miliona dolarów na ich realizację.

Z dniem 10.07.2007 roku Przewodniczącym APPA został Gerald R. Hinzman, Dyrektor Szóstego Okręgu Sądowego Wydziału Służb Więziennych w Cedar Rapids, w stanie Iowa.

Konferencja APPA

Głównym celem pobytu polskiej delegacji w USA, był udział w konferencji APPA, która odbywała się w dniach od 7 do 11 lipca 2007 roku w Filadelfii, w stanie Pensylwania.

W ramach konferencji zorganizowane były:

- * zajęcia Letniego Instytutu Amerykańskiego Stowarzyszenia Probacji i Warunkowych Zwolnień,
- * spotkania w grupach tematycznych,
- * targi Expo.

Polska delegacja, w skład której wchodził kuratorzy, sędziowie i pracownicy naukowcy Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu została zaproszona do udziału w zajęciach Letniego Instytutu APPA. Na prośbę organizatorów Polska delegacja przygotowała i zaprezentowała temat „Ewolucja probacji od początku polskiej demokracji”.

Wszyscy uczestnicy delegacji przygotowali pisemne referaty, które przetłumaczone na język angielski zostały wcześniej przesłane organizatorom konferencji i doręczone uczestnikom tej konferencji. Ten sam materiał w języku polskim został przesłany w czerwcu 2007 roku na ręce Pani Minister Beaty Kempy.

Tematy przygotowane przez poszczególnych członków delegacji stanowiły spójną całość i dotyczyły organizacji polskiej kurateli sądowej, jej miejsca w wymiarze sprawiedliwości, roli i zadań, oddziaływań profilaktyczno-resocjalizacyjnych, współpracy z instytucjami i organizacjami społecznymi zajmującymi się probacją (patrz aneks) Każdy delegat prezentował przygotowany temat, a w trakcie forum dyskusyjnego odpowiadał na pytania. Podczas dyskusji m. in. porównywano polskie i amerykańskie rozwiązania problemów związanych z oddziaływaniem resocjalizacyjnym np. w stosunku do skazanych za stosowanie przemocy w rodzinie, skazanych za popełnienie przestępstw na tle seksualnym, czy warunkowo zwolnionych.

Polskiej delegacji przydzielono pięć godzin w programie konferencji, czas ten został w całości wykorzystany. Tematyka zaprezentowana przez polską delegację spotkała się z dużym zainteresowaniem. Wystąpienia oceniono bardzo wysoko za profesjonalizm i sposób przekazu.

Polscy sędziowie zostali zaproszeni do udziału w obradach „okrągłego stołu sędziów” gdzie dyskutowano na temat probacji i współpracy sędziów i kuratorów. Relację z tego spotkania przedstawił pan sędzia Michał Laskowski. (str 26)

W trakcie kongresu odbywały się również targi Expo. Oferta wystawców skierowana była przede wszystkim do kuratorów. Przedstawiciele różnych firm prezentowali najnowsze rozwiązania techniczne ułatwiające i usprawniające pracę kuratorów. Były oferty dotyczące organizacji szkoleń i konferencji, programów korekcyjno-edukacyjnych, różnorodnych programów komputerowych usprawniających pracę kuratorów, sprzętu np. do kontrolowania skazanych pod kątem zażywania przez nich alkoholu lub innych środków odurzających (np. alkotesty montowane w słuchawkach telefonów, mini laboratoria do wykonywania testów na zawartość w organizmie narkotyków), nowinki techniczne związane z monitoringiem elektronicznym, komunikacją, ochroną osobistą (np. kamizelki kuloodporne, urządzenia do lokalizacji). Zaskakujący był rozmiar i różnorodność ofert oraz ich profesjonalne przygotowanie pod kątem potrzeb kuratorów.

**Centrum Korekcyjne Geralda R. Hinzmana
Wydział Służb Więziennych Szóstego Okręgu Sądowego
w Cedar Rapids, stan Iowa**

Centrum Korekcyjne Geralda R. Hinzmana w Cedar Rapids, w stanie Iowa.

Kolejnym punktem programu wizyty polskiej delegacji w USA był pobyt w Centrum Korekcyjnym Geralda R. Hinzmana w Cedar Rapids w stanie Iowa. Gerald R. Hinzman, na którego zaproszenie gościliśmy w USA, jest Dyrektorem Departamentu Służb Poprawy Szóstego Okręgu Sądowego w Cedar Rapids, a od 10.07.2007 roku także Prezesem APPA.

W skład Departamentu Poprawy wchodzi: kuratorzy sądowi (Probation Officer), kadry pracujące w hostelach (Residential Correctional), specjaliści zajmujący się prowadzeniem programów terapeutycznych (Special Services Division), zespół administracyjny (Administration). Centrum Geralda Hinzmana koordynuje działania wszystkich w/w służb.

W Centrum Korekcyjnym w Cedar Rapids przygotowano dla nas zajęcia dydaktyczne. Menadżerowie poszczególnych zespołów kuratorskich prezentowali swoje programy w oparciu o które prowadzona jest praca ze skazanymi. Zapoznano nas również z funkcjonowaniem hosteli, które stanowią integralną część Centrum. Program pobytu w Cedar Rapids obejmował również wizytę w Sądach Federalnym i Stanowym oraz areszcie śledczym i zakładzie poprawczym. Jednym z bardzo ważnych punktów tego programu był udział polskiej delegacji w uroczystym otwarciu Centrum Medycznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi przy zakładzie karnym w Cedar Rapids.

System organizacyjny kurateli.

W trakcie pobytu w Stanach Zjednoczonych mieliśmy możliwość zapoznania się z warunkami pracy kuratorów oraz ich systemem organizacyjnym. Jest on porównywalny we wszystkich stanach, w których byliśmy tj. Nowy Jork, Pensylwania, Illinois, Iowa.

W Nowym Jorku wizytowaliśmy Centrum Kształcenia Kuratorów oraz biuro kuratorów Departamentu Probacji miasta Nowy Jork. W Filadelfii Biuro Kuratorów Dystryktu Północnego. W Cedar Rapids biura kuratorów w Centrum Korekcyjnym. We wszystkich wymienionych jednostkach organizacja pracy jest zbliżona do siebie.

Probacją (w szerokim tego słowa znaczeniu) zajmuje się Departament Poprawy – jest to odrębna jednostka organizacyjna pracująca na rzecz sądów. W skład Departamentu wchodzi Wydział Probacji, Wydział Zwolnień Warunkowych i Hosteale

Kuratorzy (probation officer), zarówno na poziomie stanowym, jak i federalnym stanowią profesjonalnie przygotowaną kadrę zawodową. Są pracownikami rządowymi. Legitymują się wykształceniem minimum wyższym zawodowym (polski licencjat) z dziedziny nauk społecznych. Jeśli kurator ma ukończone studia magisterskie jest zwolniony z aplikacji. Kuratorzy pracują w wyspecjalizowanych zespołach i zajmują się tylko zadaniami przypisanymi danemu zespołowi.

Zespół kuratorów śledczych zajmuje się przygotowaniem materiałów dla sędziego od momentu aresztowania do udowodnienia winy. Przygotowują wywiad przed procesowy (w dużej mierze oparty o informacje z bazy danych). Wypełniając komputerowo specjalny druk „*Pretrial Release Interview Form*” i przysyłając go drogą elektroniczną sędziemu prowadzącemu sprawę. Mają na to czas ok. 24 godzin, od chwili zatrzymania sprawcy przestępstwa. Sędzia może zwolnić osobę zatrzymaną z aresztu i zastosować wobec niej środki probacyjne. Jeśli zwolniony z aresztu nie stosuje się do określonych obowiązków, na podstawie raportu kuratora sędzia może podjąć decyzję powrocie do aresztu.

Zespół kuratorów dochodzeniowych (po przyznaniu się zatrzymanego do popełnienia czynu lub udowodnieniu winy a przed wydaniem wyroku) sporządza na druku „*Presentence Investigation Report*” bardzo szczegółowy wywiad o oskarżonym zakończony rekomendacją dla sędziego co do wymiaru kary, naprawienia szkody, wymierzenia grzywny itp. wraz z uzasadnieniem swojego stanowiska.

Zespół diagnostyczny podejmuje działania po wydaniu wyroku. Ocenia stopień demoralizacji skazanego i określa potrzeby działania. Sporządza w tym celu wywiad do oszacowania ryzyka *LSI-R Interview Guide – Community Based* i za pomocą specjalnej skali ocenia i kwalifikuje skazanego do określonej grupy. Wyróżnia się trzy stopnie ryzyka: wysoki; średni; niski (od określonego stopnia ryzyka zależy częstotliwość kontaktów kuratora ze skazanym – im wyższy stopień tym częstsze kontakty).

Zespół diagnostyczny kieruje również skazanymi np. do różnego rodzaju placówek terapeutycznych realizujących określone programy np. dla narkomanów, alkoholików, przestępców stosujących przemoc itp. Kieruje również skazanymi do wyspecjalizowanych zespołów kuratorów. Ta faza trwa od 30 do 60 dni.

Kuratorzy liniowi zajmują się przede wszystkim dozorowanymi z grupy wysokiego ryzyka. Pracują z grupą od 10 do ok. 30 / 35 skazanych, którzy wymagają intensywnych oddziaływań wychowawczych i kontroli. Mają obowiązek kontaktowania się z dozorowanymi dwa razy w tygodniu (raz w miejscu zamieszkania, a drugi raz w biurze kuratora). Z każdego spotkania kurator sporządza raport (kartę czynności).

Kuratorzy zajmujący się osobami z grupy niskiego ryzyka nadzorują do 120 spraw. Składają raport do sądu raz na 6 m-cy. Np. w Nowym Jorku skazani z niskiego ryzyka meldują się „do kiosku” (patrz aneks).

Oddzielne zespoły kuratorów zajmują się m. in.:

1. przestępcami skazanymi za przestępstwa seksualne,
2. przejawiającymi agresję wobec rodziny,
3. narkomanami, alkoholikami,
4. nieletnimi,
5. przygotowaniem skazanych do podjęcia pracy,
6. niezaradnymi życiowo,
7. recydywistami,
8. monitoringiem elektronicznym,
9. skazanymi na karę ograniczenia wolności.

Oddzielny Zespół kuratorów zajmuje się warunkowo zwolnionymi.

Jest również zmilitaryzowana formacja kuratorów zajmująca się poszukiwaniem i aresztowaniem osób, które uchylają się od wykonania nałożonych obowiązków.

Kuratorzy liniowi pełnią przede wszystkim role kontrolne, przy czym mogą samodzielnie reagować na określone zachowanie dozorowanego. Dysponują katalogiem uprawnień (dokument uzgodniony przez jednostki zajmujące się probacją) i mogą bez uzgadniania ich z sędzią nakładać na dozorowanego obowiązki, np. nakazać pobyt w określonym miejscu (np. hostelu), wykonywać pracę we wskazanym miejscu, nakładać grzywny, kierować na zajęcia terapeutyczne, stosować monitoring elektroniczny, zakładać na telefon urządzenie kontrolujące trzeźwość dozorowanego. Dozorowany może nie zgodzić się z decyzją kuratora musi jednak udowodnić, że kurator nie ma racji.

Każdy skazany na początku okresu próby podpisuje z kuratorem kontrakt, w którym zobowiązuje się do określonych zachowań i wypełniania innych obowiązków np. naprawienia szkody, spłaty zadłużenia itp. Skazany zostaje również pouczony o swoich prawach i obowiązkach oraz konsekwencjach nie stosowania się do podpisanego kontraktu.

Jeśli skazany nie stosuje się do zasad probacji, kurator, za pośrednictwem adwokata dozorowanego zawiadamia o tym sędziego prowadzącego sprawę.

Prawo amerykańskie przewiduje skazanie na probację jako karę zasadniczą. Okres próby trwa od 1 roku do 10 lat, a w przypadku przestępców seksualnych – do końca życia. Zwolnienie od dozoru może nastąpić po upływie 2/3 okresu probacji.

Kuratorzy pracujący w terenie są wyposażeni w środki ochrony osobistej, dysponują służbowymi telefonami komórkowymi, korzystają ze specjalnie oznaczonych samochodów służbowych. W terenie pracują parami (jest to podyktowane względami bezpieczeństwa).

Kuratorzy zobowiązani są do uczestnictwa w szkoleniach udoskonalających ich umiejętności zawodowe.

W tym miejscu należy wspomnieć o **Centrum Kształcenia Kuratorów w Nowym Jorku**. Jest to jednostka podległa Departamentowi Probacji. Do jego zadań należą m. in. przygotowanie i prowadzenie szkoleń specjalistycznych dla kuratorów, tworzenie i opracowywanie programów komputerowych na użytek kuratorów, sędziów i innych jednostek współpracujących ze służbami kuratorskimi.

To właśnie pracownicy w/w Centrum są autorami programu komputerowego zwanego „bazą danych” Program ten umożliwia bardzo szybkie zebranie danych o osobie zatrzymanej i funkcjonuje we wszystkich stanach USA.

W „bazie danych” znajdują się wszelkie, bardzo szczegółowe informacje o osobach, które kiedykolwiek popadły w konflikt z prawem” m.in. dane identyfikacyjne tj. odciski palców, aktualne zdjęcie, dane osobowe (imię, nazwisko, pseudonimy, data i miejsce urodzenia, nr identyfikacyjny), pochodzenie etniczne, kolor skóry, wyznanie, warunki rodzinno bytowe, historia edukacji, historia zatrudnienia, źródło utrzymania i informacja o zadłużeniach; przebieg służby wojskowej, dynamika rodziny (np. ile ma

dzieci, z jakich związków), dynamika związków (ile miał/a partnerek/ów, dane o partnerach); historia zamieszkania, sposób spędzania wolnego czasu, kontakty towarzyskie, uzależnienia (od alkoholu, narkotyków, hazardu itp.), zdrowie emocjonalne, zdrowie fizyczne i psychiczne, historia seksualna (np. preferencje seksualne); zachowania psychoseksualne (dewiacje seksualne, czy był zatrzymywany w związku z przestępstwami na tle seksualnym); historia kryminalna (wszystkie dotychczas stosowane środki probacyjne, skazania, pobyty w zakładach karnych, aresztach,; kiedy zostały popełnione, jakie to były czyny, kto oskarżał, kto bronił, kto skazywał); interwencje kuratorskie (czy uczestniczył w programach terapeutycznych, czy i kiedy je ukończył je lub nie i dlaczego)

Informacje w bazie danych uzupełniane są i korygowane raz na pół roku i należy to do obowiązków kuratorów. Szeroki dostęp do bazy danych różnych instytucji i organizacji umożliwia w sposób szybki i wnikliwy ocenić stopień demoralizacji badanego człowieka. W Stanach Zjednoczonych prowadzenie takiej bazy jest możliwe bowiem w ich prawie nie ma pojęcia „zatarcie skazania”. Wystarczy raz być ukarany mandatem, aby do końca życia figurować w rejestrze; ponadto nie ma pojęcia „ochrona danych osobowych” szczególnie do osób skazanych za przestępstwa na tle seksualnym.

Z nieukrywaną zazdrością patrzeliśmy na funkcjonowanie programu, bowiem w Polsce dostęp kuratora do tego typu danych jest utrudniony i czasochłonny.

Programy terapeutyczne.

W Stanach Zjednoczonych nie ma przypadkowości w pracy z osobami skazanymi na probację czy też warunkowo zwolnionymi z zakładów karnych. Kuratorzy pracują w oparciu o różnego rodzaju programy, profesjonalnie przygotowane przez specjalistów. Kilka z tych programów zostało omówionych na zajęciach dydaktycznych w Centrum Korekcyjnym w Cedar Rapids; na uwagę zasługują m. in.:

Program przeciwdziałania przemocy domowej (Batterers Edukation Program tzw. BEP).

Został wprowadzony przez Departament Probacji w końcu lat 80-tych. Programem objęci są skazani za stosowanie przemocy wobec najbliższych. Celem programu jest nauczanie sprawców przemocy radzenia sobie z agresją. Skazani biorą w nich udział na podstawie zobowiązania sądowego. Część uczestników programu jest kierowana do udziału w nim przez służby społeczne. Program prowadzony jest zarówno w warunkach więziennych jak i wolnościowych. Za udział w programie skazany płaci 20\$ za każde spotkanie. Jeśli nie ma pieniędzy, to płaci za niego służba kuratorska, a on zwraca tę kwotę wykonując nakazane prace społeczne.

(Program ten od roku 2002 prowadzony jest, z powodzeniem, przez Wielkopolskie Stowarzyszenie Kuratorów Sądowych. Koordynatorem programu jest Agnieszka Rusińska – kurator specjalista Sądu Rejonowego w Poznaniu).

Program dla przestępców seksualnych (Sex Offender).

Przestępcy seksualni obligatoryjnie są kierowani do probacji. Okres próby podzielony jest na dwa okresy: pierwszy trwa od 2 do 5 lat a następny, w zależności od ciężkości przestępstwa i wieku osoby poszkodowanej, może trwać 5, 10 lat lub nawet całe życie. Wobec sprawców, których ofiarami były osoby poniżej 18 roku życia sąd może nałożyć dodatkowe obowiązki tj. zakaz kontaktu z osobami nieletnimi, zakaz spożywania alkoholu, oglądania pornografii; przebywania w pobliżu szkół itp. Wobec tych osób dodatkowo prowadzi się monitoring elektroniczny. Na ich osobiste komputery zakłada się specjalny program rejestrujący co skazany ogląda. Kurator może w każdej chwili

sprawdzić czy oglądane przez skazanego programy nie zawierają treści pornograficznych. Rocznie monitorowanych jest około 60 osób. Monitoringiem zajmuje się specjalna grupa kuratorów, a o naruszeniu zasad przez skazanego natychmiast powiadamiany jest kurator prowadzący probację wobec niego.

Ponadto osoba skazana musi przejść specjalny program podczas którego uwarściwia się go co czuła ofiara w trakcie przestępstwa, uczy się zdrowych i zrozumiałych form współżycia seksualnego, nawiązywania normalnych kontaktów międzyludzkich, zdrowych i normalnych form myślenia o seksualności, oraz rozpoznawania własnych zachowań seksualnych i kontrolowania ich.

Program intensywnego nadzoru nad przestępcami wysokiego ryzyka (Intensiva Supervision Program).

Do tego programu kwalifikowani są skazani, którzy w swojej historii kryminalnej mają długą historię kryminalną, używanie przemocy, (m.in. z użyciem broni) alkoholicy, narkomanii. Program trwa 16 tygodni i podzielony jest na poziomy. Każdy tydzień to jeden poziom. W ramach tego programu skazani są zobowiązani do brania udziału w leczeniu odwykowym lub psychicznym, bycia w domu w określonych godzinach, pracy zawodowej w wymiarze 35 godzin tygodniowo, zapłacenia kosztów udziału w programie. Spotkania ze skazanymi biorącymi udział w programie odbywają się 2 razy w tygodniu. Warunki uczestnictwa w programie są bardzo rygorystyczne. Złamanie chociażby jednej zasady powoduje natychmiastowy powrót skazanego do więzienia. Po 30 dniach nienagannego realizowania przez skazanego określonych obowiązków, wymagania w stosunku do niego mogą być złagodzone. Kurator sprawujący dozór nad skazanymi zakwalifikowanymi do w/w programu ma 20 do 30 podopiecznych.

Program dla uzależnionych (GOAL).

Program ten jest skierowany do osób uzależnionych od alkoholu i narkotyków i ma na celu zredukowanie recydywy i „wyprodukowanie” prawych obywateli.

Program nadzorowany jest przez sędziego i obejmuje 4 fazy:

- detoksykację,
- leczenie, ustalenie zasad dozoru,
- okres przejściowy – abstynencja, ale jeszcze nie utrwalona,
- zakończenie programu.

Aby skazany mógł wziąć udział w programie, musi przejść odpowiednie kwalifikacje. Do programu można zostać skierowanym przez kuratora, sędziego lub terapeutę. Program polega na cotygodniowych spotkaniach z sędzią i innymi osobami prowadzącymi program. Skazany ma tylko jeden wybór, albo udział w terapii, albo więzienie.

Program dotyczący chorych psychicznie (Mental Heath Rehabilitation Facility).

Osoby chore psychicznie są rehabilitowane w placówkach przeznaczonych do tego typu osób. Mogą to być placówki, w których rezydenci mieszkają lub dochodzą do placówek z innych ośrodków lub własnych domów. O przyjęciu do ośrodka decyduje kurator pierwszego kontaktu. Przestępca psychiczny nie musi wyrazić zgody na umieszczenie w Ośrodku. Stosunkowo niedawno zajęto się tym problemem, w ramach Centrum Korekcyjnego buduje się dopiero ośrodek dla przestępców chorych psychicznie.

Program walki z bezrobociem (WDM = Workforce Development Mission).

W trakcie programu skazani uczą się m. in. jak poszukiwać pracy, jak ją utrzymać. Na początku wspólnie ze skazanym ustala się jego zainteresowania i umiejętności, a następnie uczy się jak zdobyć pracę, która by dawała satysfakcję i jak ją utrzymać. Skazani

uczestniczący w programie otrzymują wszelką pomoc w zakresie sporządzaniu niezbędnych dokumentów. W trakcie prowadzenia programu kurator współpracuje z pracodawcami zatrudniającymi skazanych. Jeśli nie wywiązują się z obowiązków, pracodawca niezwłocznie informuje o tym kuratora.

Jest to jeden z ważniejszych programów, bowiem wychodzi się z założenia, że osoby bezrobotne częściej wracają do przestępstwa niż mające zatrudnienie. Ogółem program obejmuje 180 godzin.

Program – praca społeczna (Community Service).

Jest to program podobny do polskiej kary ograniczenia wolności z rygiem nieodpłatnej pracy na cele społeczne.

Istnieją trzy rodzaje prac społecznych:

- nakazane przez sędziego w wyroku,
- zamiana grzywny na prace społeczne,
- nałożone przez kuratora.

Prace te wykonywane są na rzecz organizacji społecznych pozarządowych. Kuratorzy współpracują z około 50 placówkami, w których wykonywana jest praca. Skazani pracują indywidualnie lub w grupach.

Wymiar prac społecznych zależy od rodzaju popełnionego przestępstwa, np. pijani kierowcy są zobowiązani do wykonania w ciągu 6 miesięcy 25 godzin prac społecznych, osoby objęte programem BEP 10 godzin tygodniowo).

Wolontariat.

Program skierowany jest do studentów, którzy pomagają skazanym oraz do społeczności lokalnej, która pomaga Ośrodkowi. W ramach tego programu kuratorzy współpracują z 20 szkołami i okolicznymi uniwersytetami oraz organizacjami i prywatnymi osobami. Program ten ma za zadanie włączenie społeczeństwa w proces reedukacji skazanych.

Hostele

Hostele powstały w latach 70-tych ubiegłego wieku jako alternatywa dla zakładów karnych. Są dużo tańsze w utrzymaniu niż więzienia. Właśnie Gary Hinzman był prekursorem ich powołania do życia. Wiele stanów w USA korzysta z tych placówek traktując je jako ośrodki przygotowujące więźnia do warunkowego zwolnienia z zakładu karnego albo jako alternatywę zamiast więzienia. Hostele mogą być prowadzone przez osoby prywatne, fundacje lub rząd.

Podczas pobytu w Stanach Zjednoczonych mieliśmy okazję zapoznać się m.in. z działalnością hosteli w Cedar Rapids oraz Centrum Coleman'a w Filadelfii i Ośrodkiem przystosowania społecznego prowadzonym przez Fundację SATER w Chicago.

Funkcje zakładów rezydencyjnych (hosteli) polegają na zapewnieniu terapii przestępcom zwalnianym ze stanowych i federalnych zakładów karnych a także terapii osób, co do których nie orzeczono kary pozbawienia wolności, ale stwierdzono, że niezbędne jest intensywne oddziaływanie wychowawcze mające na celu korekcję postaw (jako ostatni krok przed umieszczeniem w zakładzie karnym), po to, aby zniwelować zagrożenie, jakie niosą dla społeczeństwa (np. osoby skazane po raz trzeci za jazdę pod wpływem alkoholu), osobom, które naruszyły zasady warunkowego zwolnienia lub probacji

Programowanie terapii jest integralną częścią ośrodka rezydencyjnego. Na podstawie opracowanego indywidualnego programu oddziaływań wychowawczych prowadzi się monitoring i korekcję pobytu osoby skazanej. Stworzono specjalny „system poziomów”, który pozwala na uzyskiwanie rezydentowi coraz większych przywilejów (dokonanie koniecznych zakupów, odwiedziny rodziny, przepustka od 12 do 56 godzin oraz siedmiodniowy urlop, który może być przedłużony do 14 dni). Znalezienie się w najwyższym poziomie pozwala na stwierdzenie, że rezydent osiągnął maksimum korzyści i może zostać zwolniony z ośrodka. Pobyt w ośrodku w zależności od placówki może trwać od kilku miesięcy do roku. Aby przejść do następnego poziomu skazany musi spełnić odpowiednie warunki:

- spędzić minimalną ilość czasu na danym poziomie,
- mieć na bieżąco opłacony czynsz za pobyt w ośrodku oraz inne opłaty,
- zachowywać się nienagannie,
- pracować oraz otrzymywać pozytywne oceny wystawione przez pracodawcę,
- uczestniczyć w terapii.

W zakładach obowiązuje regulamin, a nie przestrzeganie go powoduje dla pensjonariuszy konsekwencje – od reprimendy, aż po umieszczenie w zakładzie karnym. Przestrzeganie przepisów jest rygorystycznie egzekwowane m.in. poprzez rewizje osobiste, przeszukania pokoi, badanie alкотestem lub narkotestem.

Wszystkie zarobki rezydentów ośrodka są kontrolowane i rozdzielane przez wyznaczonego rezydencyjnego kuratora. Prawo stanu Iowa wymaga, aby rezydent oddawał wszystko, co zarobił podczas swojego pobytu w zakładzie. Departament Służb Więziennych utrzymuje system bankowy dla sprawców, przy czym pieniądze są w całości zdeponowane w lokalnym banku. Te zarobki są wydatkowane wg następujących priorytetów:

- utrzymanie rodziny,
- opłata za mieszkanie i wyżywienie w zakładzie,
- restytucja dla ofiary przestępstwa,
- grzywny, koszty sądowe i honorarium dla adwokata,
- rachunki i inne zobowiązania finansowe.

W stanie Iowa hostele prowadzone są przez Okręgowe Departamenty Służb Więziennych.

Corrections Complex w Cedar Rapids składa się z 3 Hosteli (zwane zakładami rezydencyjnymi):

1. Gerard Hinzman Centem.
2. Lary A. Nelson Centem.
3. Hope House Coralville.

Wizytowaliśmy wszystkie w/w placówki

Centrum Geralda Hinzmana to hostel, który jest alternatywą dla systemu penitencjarnego. Ośrodek składa się z 2 budynków. W każdym z nich zatrudnionych jest 16 osób. Hostel jest instytucją niezależną, ściśle współpracującą z kuratorami. Ma własny zarząd i fundusze.

Do Ośrodka przyjmowane są osoby na podstawie skierowania przez sąd lub komisję penitencjarną. Kurator również może zakwalifikować na pobyt w ośrodku dozorowanego, który w okresie próby popełnił drobne przestępstwo.

Przebywają w nim zarówno kobiety jak i mężczyźni w wieku od 18 lat przez okres ok. 4-5 miesięcy. Pokoje są 2-3 osobowe. Wszystko jest monitorowane, nie ma mowy o

jakiegokolwiek intymności. W hostelu mieszka ok. 90 pensjonariuszy. Każdy z mieszkańców podpisuje kontrakt, w którym zobowiązuje się do przestrzegania regulaminu ośrodka. Pensjonariusze muszą pracować. Zarobione pieniądze pracodawca przekazuje na specjalne konto, z którego opłacany jest pobyt w ośrodku (18 \$) oraz restytucja dla ofiary przestępstwa, grzywny, koszty sądowe, honorarium dla adwokata, i inne zobowiązania finansowe np. zaciągnięte kredyty, alimenty na rzecz rodziny. Wydatki pensjonariuszy są ściśle kontrolowane przez wyznaczonego pracownika hostelu, ma to na celu nauczania dozorowanego racjonalnego gospodarowania pieniędzmi.

W hostelu prowadzone są zajęcia terapeutyczne, na które kierowani są dozorowani z określonymi problemami.

Terapia prowadzona jest na podstawie różnego rodzaju dostępnych programów np.

- 1) dla osób skazanych za prowadzenie pojazdów pod wpływem alkoholu,
- 2) edukacja – włącznie z uzyskaniem dyplomu ukończenia szkoły średniej oraz możliwościami studiów uniwersyteckich,
- 3) dla przestępców seksualnych,
- 4) terapia dla narkomanów,
- 5) spotkania Anonimowych Alkoholików,
- 6) poradnictwo zdrowia psychicznego,
- 7) dla osób maltretujących współmałżonków,
- 8) zdobywanie kwalifikacji zawodowych,
- 9) sesje edukacji społecznej (od praw lokatora do chorób przekazywanych drogą płciową),
- 10) specjalne programy dla kobiet - przestępczyń,
- 11) sprawców z problemami psychicznymi,
- 12) kontroli gniewu,
- 13) identyfikacji i wzorców kryminalnego myślenia.

Jeśli pensjonariusz przejdzie pozytywnie terapię i wywiązuje się z wszystkich zobowiązań daje gwarancję, że nie powróci do przestępstwa oraz ma zapewnione stałe miejsce zamieszkania i środki na utrzymanie może zostać zwolniony z pobytu w hostelu

Pani kierownik hostelu pytana o skuteczność stosowanych metod wychowawczych powiedziała, że ok. 80% pensjonariuszy pozytywnie ukończyło pobyt w tutejszym centrum.

Na podobnych zasadach działa **Centrum Lary Nelsona**. Jest również alternatywą dla systemu penitencjarnego. Do tego centrum przyjmowane są osoby, które były dwu lub trzykrotnie skazane za popełnienie przestępstw pod wpływem alkoholu lub środków odurzających,

Hope House Coralville jest ośrodkiem przeznaczonym tylko dla mężczyzn wymagających szczególnego nadzoru. Przebywają tu osoby skierowane przez sąd albo zwalniane z zakładów karnych. W Centrum jest miejsce dla 60 rezydentów. Nie jest to placówka zamknięta nie mniej system kontroli jest tak skonstruowany, że wiadomo kto i kiedy wychodzi z budynku.

Warunki bytowe są na takim samym poziomie jak w w/w ośrodkach. Hope House Coralville funkcjonuje na takich samych zasadach jak Centrum Geralda Hinzmanna.

W tym miejscu należy wspomnieć również o pozostałych dwóch hostelach, które wizytowaliśmy.

Centrum Poprawcze Josepha Colemana w Filadelfii (Joseph Coleman Community Corrections Center) jest ośrodkiem dla warunkowo zwolnionych, którzy w okresie próby naruszyli zasady warunkowego zwolnienia np. dokonali drobnych wykroczeń, nie

stosowali się do nałożonych obowiązków np. złamali obowiązek abstynencji. Centrum jest alternatywą dla więzienia. Jest to placówka zamknięta, maksymalnie chroniona, przygotowana na 350 miejsc. Do wymienionej placówki, warunkowo zwolnieni są kierowani przez kuratora, który nadzoruje ich pobyt w ośrodku, ma też prawo do podejmowania decyzji o udzielaniu przepustek. W ośrodku zatrudnionych jest 75 osób, w tym dwie pielęgniarki na całym etacie i dwie w ramach ½ etatu.

Placówka podzielona jest na 3 zamknięte oddziały. Pensjonariusze mieszkają w 6–8 osobowych pokojach z wydzielonym węzłem sanitarno-higienicznym. Pobyt w ośrodku trwa minimum 3 miesiące. Każdy pensjonariusz musi przejść terapię opartą na programach klinicznych np. radzenia sobie z agresją, złością, alkoholem, narkotykami, problemami życia codziennego itp. Około 15% mieszkańców Centrum pracuje „na zewnątrz”. Jeśli chcą pracować, sami muszą znaleźć sobie zatrudnienie. Do pracy muszą docierać środkami komunikacji miejskiej, nie mogą poruszać się samochodami. Po powrocie z pracy są poddawani dokładnej rewizji osobistej. Każdy ruch pensjonariusza poza ośrodkiem jest rejestrowany za pomocą monitoringu elektronicznego. Jeśli skazany nie powróci o wyznaczonej porze do ośrodka, o tym fakcie natychmiast powiadamiany jest kurator. Konsekwencją złamania regulaminu obowiązującego w Centrum jest umieszczenie pensjonariusza w więzieniu na 18 miesięcy.

Rodziny mogą odwiedzać pensjonariuszy raz w tygodniu. Wizyty te są pod nadzorem.

Cały obiekt jest monitorowany, a osoby tam przebywające są pozbawione prawa do intymności.

Centrum przygotowania więźniów do życia na wolności (North Lawendale Adult Transition Center) mieści się w północnej dzielnicy Lewendal w Chicago, Jest prowadzone przez Fundację Bezpieczna Droga Powrotna dla Przestępców. Jest to ośrodek przejściowy, przeznaczony dla skazanych zakwalifikowanych przez komisję penitencjarną do warunkowego zwolnienia. Osoby te muszą spełniać określone warunki, tj. do końca kary pozostało im od 30 dni do 2 lat, w ostatnich 6 m-cach przed skierowaniem do centrum, nie karane w więzieniu za wykroczenia dyscyplinarne, nie odbywające kary za przestępstwa polegające na użyciu przemocy oraz przestępstwa seksualne. O umieszczeniu w ośrodku decyduje specjalna komisja więziennictwa. W Chicago istnieją trzy takie centra, przeznaczone dla mężczyzn, w których może jednocześnie przebywać 700 osób. Kobiety kierowane są do Centrum prowadzonego przez Stanowy Departament Więziennictwa.

Pojemność ośrodka wynosi 200 miejsc. Przebywają w nim osoby ze stanu Illinois, głównie z Chicago. Skazani są rozmieszczeni w 4 oddziałach, każdy dla 52 osób. Oddział to kompleks, na który składają się: pokoje mieszkalne (8 -10 osobowe), pokój terapeutyczny, biblioteka, pokój dziennego pobytu, pralnia, pokój pracownika socjalnego. W ośrodku panuje ostry reżim, za naruszenie porządku pensjonariusze otrzymują punkty karne, co w konsekwencji może spowodować powrót do zakładu karnego.

Przez pierwsze 30 dni trwa diagnozowanie skazanego pod kątem zastosowania odpowiedniego programu. W centrum jest prowadzone leczenie odwykowe dla narkomanów i alkoholików. W ośrodku można ukończyć szkołę średnią. Kurs trwa od 6 do 8 tygodni i przygotowuje do zdania egzaminu stanowego. Nie ma jednak możliwości uzyskania matury. Nauka odbywa się w klasach liczących 17–24 osób.

Skazani przebywający w ośrodku w większości pracują bez nadzoru poza ośrodkiem. Do pracy przemieszczają się komunikacją miejską. W centrum jest pracownik, który zajmuje się poszukiwaniem pracy. Za pobyt w ośrodku pensjonariusz płaci 20% wynagrodzenia, pieniądze odprowadzane są na fundusz stanowy, reszta wynagrodzenia pozostaje w depozycie a wydatki są uzgadniane z konsultantem (casemanager). Jednym z

warunków pobytu skazanego w ośrodku jest jego gotowość do podjęcia pracy. Ośrodek zatrudnia osoby, które pomagają skazanym w jej znalezieniu. Czasami pracodawcy sami składają oferty. Nie jest łatwo pozyskać pracę dla skazanego, często są to osoby słabo wykształcone, bez kwalifikacji zawodowych. Nie prowadzi się ścisłego nadzoru nad skazanymi wychodzącymi do pracy jednakże są oni wyrywkowo kontrolowani w miejscu jej wykonywania. Pensjonariusze mogą kontaktować się z rodziną zarówno telefonicznie jak i osobiście na terenie ośrodka; kontakty te są nadzorowane.

Pensjonariusz nie może być wcześniej zwolniony z ośrodka, do póki nie wskaże miejsca stałego zamieszkania i źródła dochodu.

Pani Dyrektor pytana o skuteczność tego typu działań podała, że ok. 30-35% pensjonariuszy wraca do zakładu karnego. Około 50% skazanych po zwolnieniu z ośrodka kontynuuje podjętą w ośrodku pracę. Należy zatem uznać, że te działania są dość skuteczne.

Warunkowe zwolnienie z zakładu karnego.

W stanie Iowa istnieją dwie drogi, aby uzyskać warunkowe zwolnienie: jedna z nich to przejście przez Centrum Korekcyjne Geralda Hinzmanna, gdzie trafiają osoby, które otrzymały już warunkowe zwolnienie, ale uznano, że jeszcze nie mogą trafić bezpośrednio do społeczeństwa, druga – to natychmiastowe opuszczenie zakładu karnego, po otrzymaniu warunkowego zwolnienia i oddanie pod dozór w warunkach wolnościowych.

W pierwszym przypadku komisja penitencjarna zwalnia skazanego z zakładu karnego i kieruje do Ośrodka przystosowania społecznego lub hostelu. Jeśli skazany wypełnia wszystkie nałożone na niego obowiązki po 4-5 miesiącach uczestnictwa w programie warunkowych zwolnień może opuścić ośrodek (jeśli ma gdzie mieszkać i ma pracę), jednak nadal pozostaje pod nadzorem kuratora. Okres próby jest ustalany indywidualnie i trwa ok. 1 roku, może być jednak przedłużony. Wprawdzie okres próby jest z góry określony przez sędziego penitencjarnego i zależy od długości wyroku i popełnionego czynu, ale nie ma w tym zakresie sztywnych reguł. Długość rzeczywista okresu próby zależy od tego jak dozorowany zachowuje się na wolności. Jeśli spełnia wszystkie zadania i daje gwarancję, że nie powróci do przestępstwa można go wcześniej zwolnić z dozoru.

W zakładach karnych wobec osadzonych jest stosowany indywidualny program oddziaływania. Raz w roku każdy osadzony musi być przebadany, czy może zostać warunkowo zwolniony. O warunkowe zwolnienie występuje pracownik więzienia w specjalnej petycji.

Jeśli warunkowo zwolniony nie realizuje określonych obowiązków, kurator powiadamia o tym sędziego penitencjarnego i on decyduje o odwołaniu warunkowego zwolnienia

W Ośrodku Korekcyjnym Geralda Hinzmanna został opracowany specjalny program komputerowy, który stanowi narzędzie pomagające w nadzorze nad warunkowo zwolnionymi oraz postępach w rehabilitacji o nazwie MATRIX. Matryca tego programu składa się z dwóch osi: jedna to oś kontroli od najwyższego do najniższego stopnia ryzyka niesionego przez skazanego dla społeczeństwa, druga to oś terapii. Po wypełnieniu kwestionariusza ryzyka i obliczeniu danych komputer automatycznie wyznacza wektory poziomu kontroli i oddziaływań

Program ten powstał na bazie wiedzy naukowej jego twórców oraz ich wieloletniego doświadczenia w zakresie probacji.

W trakcie wizyty w USA mieliśmy możliwość zapoznania się z systemem prawnym oraz funkcjonowaniem sądów, prokuratur.

Wizyta w Sądzie Stanowym w Cedar Rapids.

W Sądzie Stanowym obowiązuje system kontradiktoryjny – stan Iowa poprzez biuro prokuratora wnosi oskarżenie przeciwko przestępcy. Musi udowodnić sędziemu, że oskarżony jest winny. Jeśli oskarżony zdecyduje się na proces (z ławą przysięgłych) Stan, w którego imieniu działa prokurator, musi udowodnić oskarżonemu winę przed ławą przysięgłych. Ława Przysięgłych to ludzie wybrani (komputerowo) ze społeczności lokalnej. To oni decydują o winie a sędzia wymierza karę.

Sędziowie i prokuratorzy są od siebie niezależni, ale muszą ze sobą współpracować.

W okręgu jest zatrudnionych 20 prokuratorów, w tym 13 w prawie kryminalnym.

W sądzie, gdzie odbywają się procesy są trzy typy sędziów:

- 1) zatrudnieni w niepełnym wymiarze godzin – orzekają w sprawach zagrożonych karą do 35 dni pozbawienia wolności lub do 625 \$ grzywny,
- 2) sędziowie okręgowi – orzekający w sprawach zagrożonych karą do 5 lat pozbawienia wolności,
- 3) sędziowie prowadzący wszystkie typy spraw kryminalnych, gdzie istnieje zagrożenie karą powyżej 5 lat pozbawienia wolności.

System sądowy ma 2 poziomy:

sądy apelacyjne – liczące 9 sędziów

sądy okręgowe, które orzekają w 90% spraw.

10% spraw trafia do Sądu Najwyższego, który orzeka w siedmioosobowym składzie w sprawach odwoławczych z Sądu Apelacyjnego, w sprawach, w których nigdy nie orzekano oraz w sprawach dyscyplinarnych prawników (np. naruszenie zasad etycznych).

W sprawach karnych obowiązują następujące procedury:

- wstępne przesłuchanie musi być dobrze przygotowane,
- wyznaczenie terminu posiedzenia w sprawie kaucji, jeśli sprawca jest aresztowany,
- przeprowadzenie oceny stanu faktycznego,
- zapoznanie sędziego z raportem kuratora,
- ofiary przestępstw mają prawo przemawiać w trakcie procesu, aby powiedzieć, jaki wpływ miało przestępstwo na ich życie,
- proces powinien się odbyć w ciągu 90 dni od złożenia przez prokuratora aktu oskarżenia, a oskarżenie musi być wniesione w ciągu 45 dni od popełnienia przestępstwa. Oskarżeni jednak w większości nie korzystają z prawa do szybkiego procesu, więc trwa to 9–12 miesięcy.

Karta praw człowieka jest jedną z najważniejszych części Konstytucji USA. Dyrektywy w niej zawarte mówią, że:

- oskarżony ma prawo do obrońcy (z wyboru lub urzędu),
- ma prawo zachować milczenie.

Oskarżony może zrezygnować z usług adwokata, ale wtedy mówi się o nich że są samobójcami bowiem prawo amerykańskie jest bardzo zawile i trzeba być biegłym prawnikiem aby „wylapać niusy”. Decyzja o przejściu przez proces przed ławą przysięgłych należy do sprawcy przestępstwa. Wtedy stan musi udowodnić mu winę. Proces prowadzony jest przez prokuratora i adwokata. Ława przysięgłych wypowiada się co do winy oskarżonego. Sędzia wymierza karę stosowną do czynu. W większości spraw nie dochodzi do procesu, sprawca woli przyznać się do winy, bo jest to korzystniejsze. W systemie amerykańskim istnieje możliwość skazania bez przeprowadzenia procesu sądowego. Jeśli sprawca przestępstwa przyzna się do winy i wyrazi zgodę na skazanie bez procesu (z udziałem ławy przysięgłych), to istnieje możliwość ustalenia wyroku między

skazanym, jego obrońcą a prokuratorem, przy czym wyrok musi być zaakceptowany przez sędziego.

Zdecydowana większość spraw załatwiana jest w I instancji (gdy oskarżony przyznaje się do winy). W postępowaniu probacyjnym o wszystkim decyduje sędzia (w postępowaniu procesowym – ława przysięgłych). Jeśli skazany na probację narusza jej obowiązki Biuro Prokuratora wnosi sprawę do sędziego i prosi o podjęcie stosownych decyzji. Biuro Prokuratora i Biuro Probacji są od siebie niezależne, lecz ściśle ze sobą współpracują.

Postępowanie z nieletnimi sprawcami przestępstw.

W stanie Iowa, jeżeli nieletni jest oskarżony o popełnienie czynu karalnego, zostaje doprowadzony do biura kuratora. Jeżeli nieletni przyzna się do popełnionego czynu a rodzina daje nadzieję na współpracę, sprawa nie jest wnoszona do sądu. Kurator pracuje wtedy z nieletnim i jego rodziną przez 6 miesięcy. W tym czasie nieletni może być zobowiązany do pracy i wyrównania szkody, do terapii odwykowej lub dla osób chorych psychicznie, do udziału w programie terapii rodzinnej. Większość nieletnich sprawców przestępstw kończy ten okres sukcesem. Jeśli nie, sprawa trafia do sądu. Kurator wtedy przeprowadza dochodzenie i wskazuje sądowi, jaki rodzaj kary zastosować. Sąd może orzec nadzór kuratora lub umieścić dziecko w placówce terapeutycznej. Nadzór może być orzeczony do 18 roku życia lub do końca sprawy. W stanie Iowa istnieją 2 zakłady poprawcze dla dziewcząt i chłopców.

Kuratorzy zajmują się tylko nieletnimi przestępcami. Dozór trwa do 18 roku życia albo do zakończenia procesu.

W Stanach Zjednoczonych sprawami związanymi z wykonywaniem władzy rodzicielskiej zajmują się służby socjalne. Jeżeli rodzice niewłaściwie sprawują władzę rodzicielską nad dzieckiem do 3 roku życia, pracownik socjalny pracuje z nimi przez 6 miesięcy. Jeśli nie nastąpi poprawa, dziecko zostaje umieszczone w rodzinie zastępczej. Natomiast, jeżeli dziecko ukończyło 3 lata, praca z pracownikiem socjalnym trwa 12 miesięcy i jeśli jest bezskuteczna to wtedy dziecko trafia do rodziny zastępczej lub placówki. Służby socjalne w sprawach opiekuńczych działają na polecenie sędziego, a sąd nakłada na rodziców obowiązki, które są kontrolowane przez sędziego. Akta młodocianych przestępców są dostępne w internecie. Kurator prowadzi 200–250 spraw nieletnich zakwalifikowanych do niskiego ryzyka, spotkania z kuratorem odbywają się wówczas raz w miesiącu. Natomiast, jeśli nieletni jest zakwalifikowany do grupy wysokiego ryzyka, to kurator spotyka się nim 2 – 3 razy w miesiącu. Kurator sprawujący dozory nad tą grupą nieletnich przestępców ma pod nadzorem 50 podopiecznych

W hrabstwie Linn, do którego należy Cedar Rapids w sprawach nieletnich orzeka tylko 2 sędziów oraz 4 sędziów, którzy orzekają także w innych sprawach.

Wizyta w Sądzie Federalnym i biurze Prokuratora Federalnego.

W siedzibie prokuratora federalnego w Cedar Rapids wysłuchaliśmy wykładu na temat systemu wymiaru sprawiedliwości w USA. W skondensowanej formie przedstawiono nam podstawy dotyczące prokuratury i sądownictwa, zasad procesu karnego. W toku dyskusji poinformowano nas, że wymiar kary należy do sądu, który podejmuje w tym zakresie swobodną decyzję, niemniej jednak poszczególne kongresy stanowe uchwalają swego rodzaju wytyczne, co do wymiaru kary. Każdy sędzia i prokurator zna te wytyczne, które w dość szczegółowym zakresie odnoszą się do poszczególnych typów przestępstw i typów sprawców (np. pierwszy raz karany, młodociany itp.) Sędzia może nie uwzględnić sugestii zawartych w wytycznych, powinien

jednak wówczas przedstawić swoje argumenty w uzasadnieniu wyroku. Dyskusja dotyczyła także systemu wybierania sędziów w toku wyborów powszechnych, na określoną kadencję. Rozwiązania w poszczególnych stanach są w tym zakresie różne. Zapoznaliśmy się ze szczegółami dotyczącymi sądownictwa stanowego w stanie Iowa.

W czasie wizyty w sądzie federalnym zaprezentowano nam działanie urządzeń elektronicznych znajdujących się na sali rozpraw. Sędzia i ława przysięgłych korzystają z dużych monitorów, na których prezentowane są różne dokumenty, szkice, fotografie lub filmy. Istnieje możliwość powiększania poszczególnych fragmentów. Istnieje możliwość prowadzenia przesłuchań w formie telekonferencji. Zapis protokołu dokonywany jest przez wykwalifikowane stenografistki, które są w stanie zapisać każde słowo przy szybkim nawet tempie mówienia. Zapoznano nas ze sposobem wyłaniania członków ławy przysięgłych, organizacją i przebiegiem rozprawy. Zasadą jest rozpoznawanie jednej sprawy dzień po dniu, aż do jej zakończenia, przy czym w zasadzie nie zdarzają się przypadki przewlekania postępowań przez oskarżonych. Rozprawa z udziałem ławy przysięgłych odbywa się na skutek decyzji oskarżonego, który nie wyraża zgody na zakończenie postępowania bez rozprawy – na skutek dobrowolnego poddania się karze. Być może z tego powodu, przy jednoczesnym częstym stosowaniu poręczenia majątkowego, oskarżony lub jego obrońca nie działają w celu przedłużenia procesu.

Zakłady penitencjarne.

W trakcie pobytu w Cedar Rapids zwiedzaliśmy **Więzienie Szeryfa** (odpowiednik polskiego aresztu śledczego). Jest to zakład, w którym skazani powinni przebywać nie dłużej niż rok. Warunki pobytu więźniów są skromne, surowe, nie wolno im posiadać rzeczy osobistych, nie wychodzą na spacer, mogą jedynie korzystać z sal ćwiczeń – siłowni. Areszt składa się z 5 poziomów (pięter) Na parterze jest dział przyjmowania więźniów, na I piętrze odbywają kary skazani za drobne wykroczenia a na V mordercy. Pokazywano nam również oddziały dla szczególnie niebezpiecznych więźniów. W areszcie znajdowały się sale rozpraw skąd kontakt z sędzią dobywa się za pomocą przekazu elektronicznego i tą samą drogą przekazywane są decyzje co do dalszego losu zatrzymanego. Wszystko działa sprawnie i szybko, bez zbędnej przewlekłości.. Na każdym piętrze jest również miejsce na posługi religijne.

Schronisko dla dzieci i młodzieży (Youth Services of Linn County) zostało wybudowane w 1996 roku. Jest placówką przejściową, w której dziecko przebywa do czasu umieszczenia we właściwej placówce. Pobyt w ośrodku może trwać od kilku dni do kilku miesięcy. Przebywają w nim młodociani przestępcy w wieku od 12 - 18 lat, zdarzają się również dzieci 10 letnie. Zakład jest koedukacyjny. W schronisku wydzielone są oddziały: oddziały podzielone są na grupy. Grupa liczy 7 osób. Do jej dyspozycji jest wydzielone pomieszczenie, w którym znajdują się pojedyncze cele. Cele są wyposażone w wymurowane łóżko, na którym leży materac, oraz wc. W celach nie ma żadnych szafek, bowiem wychowankom nie wolno mieć żadnych rzeczy osobistych. Cele na noc są zamykane, światło przyciemniane. Wychowawca ma obowiązek co 15 minut zaglądać do celi. Osobne pomieszczenie stanowią natryski i świetlica. W ośrodku panuje rygor. Personel kontroluje co wychowanek czyta, co ogląda w telewizji, itp. Nieletni nie ma żadnej intymności.

Centrum Medyczne i Kwalifikacji osób psychicznie chorych przy więzieniu federalnym w Cedar Rapids (Iowa Medical and Classification) zostało ustanowione w 1969 roku jako placówka dla przestępców z zaburzeniami psychicznymi. Początkowo

składało się z trzech oddziałów, w których przebywało ogółem 80 pacjentów. Okazało się jednak, że potrzeby w tym zakresie są znacznie większe i dlatego w roku 1998 zdecydowano o budowie nowego obiektu. Ukończono go w 2007 roku. Uroczyste otwarcie oddziału nastąpiło w dniu 13.07.2007 roku z udziałem najwyższych władz stanowych. Polska delegacja została zaproszona na tą uroczystość. Należy uznać to za wielkie wyróżnienie. Zastępca Gubernatora pani Patty Juge w imieniu Gubernatora Stanu Iowa Chester J. Culver'a ogłosiła okres pobytu polskiej delegacji w Stanie Iowa tj. okres od 8 do 14.07.2007 roku tygodniem kuratorów (patrz aneks).

Po uroczystym otwarciu Centrum zwiedzaliśmy jego oddziały.

W skład Centrum wchodzi 3 oddziały:

- oddział medyczny wraz z ambulatorium,
- oddział krótkoterminowy dla pacjentów ambulatoryjnych,
- oddział długoterminowy dla pacjentów ambulatoryjnych i starszych przestępców.

Podsumowanie

Reasumując powyższe należy stwierdzić, że wizyta polskiej delegacji została starannie zaplanowana i perfekcyjnie przeprowadzona przez stronę amerykańską. Program był wypełniony od godzin porannych do wieczornych. Charakter naszej wizyty był zdecydowanie roboczy i niewiele czasu pozostało na zwiedzanie i odpoczynek, nie mniej organizatorzy zadbali i o to. W miastach a nawet placówkach, które wizytowaliśmy witali nas i opiekowali się nami Polacy pracujący jako kuratorzy, naukowcy, studenci. Bardzo miłym i wzruszającym akcentem była wizyta polskiej delegacji w Muzeum Polskim w Chicago. Muzeum istnieje od ok. 70 lat i jest ośrodkiem kultury polskiej. Prowadzi bibliotekę polską, archiwum i sale muzealne. Utrzymuje się z dotacji odwiedzających muzeum i składek członkowskich. W Filadelfii zorganizowano pieszą wycieczkę śladem Beniamina Franklina i Deklaracji Niepodległości. Pokazano nam również Eastern State Penitentiary (więzienie stanowe). Zakład ten, jako więzienie czynny był do 1971 roku. Obecnie jest to muzeum. Więzienie zostało wybudowane jako ośrodek, w którym po raz pierwszy wprowadzono system penitencjarny zwany systemem pensylwańskim; tu też odbywał karę pozbawienia wolności Al. Capone.

Kuratorzy z Centrum Korekcyjnego w Cedar Rapids zaprosili nas na piknik w trakcie którego odbyła się uroczystość podziękowania kuratorom i innym pracownikom Centrum za długoletnią pracę. Bardzo uroczysty charakter nadano również wręczeniu nominacji i przyjęciu adeptów w szeregi kuratorów. Największe wrażenie na nas zrobiło wręczenie specjalnych statuetek kuratorom, którzy w ciągu minionego roku uratowali życie podopiecznym. Feta na cześć bohaterów była wyjątkowa i nie sposób opisać jej słowami.

Pobyt w Stanach Zjednoczonych był bardzo pouczający i to zarówno z punktu widzenia zawodowego jak i kontaktów międzyludzkich. Wszędzie spotykaliśmy wspaniałych ludzi, którzy poświęcali nam własny czas, darzyli serdecznością i byli bardzo gościnni. Mieliśmy okazję poznać ich życie zawodowe, ale również poznać ich jako osoby prywatne.

Wiele dowiedzieliśmy się także o Stanach Zjednoczonych, ich problemach społecznych, poziomie przestępczości, rodzajach czynów, których nie spotykamy jeszcze w Polsce, a mianowicie, działalności gangów ulicznych, napadów z bronią w rękę, brutalności czynów, przestępstwom przeciwko wolności seksualnej. ***Ogromną wagę przywiązuje się tam do zapewnienia obywatelom bezpieczeństwa.*** Angażuje się ogromne

środki, stosuje metody uciążliwe dla każdego obywatela lub turysty. Stosowanie różnego rodzaju kontroli, restrykcji i bardzo surowych kar przynosi tylko częściowy efekt. Oglądaliśmy obok świadectw niewątpliwej siły państwa, świetnej organizacji i potęgi gospodarki przykłady dzielnic ubóstwa, czy nawet nędzy, jaką trudno dostrzec w Polsce.

Uderza jawność życia sąsiedzkiego i gotowość obywateli do współpracy z przedstawicielami władzy, w tym z kuratorami, policją.

Wizyty tego rodzaju mają sens, pozwalają nie tylko na zapoznanie się z odmiennym systemem prawa w takim zakresie, który jest nieosiągalny na miejscu, ale stają się podstawą do wielu refleksji na temat polskiego sądownictwa i polskiej służby kuratorskiej. Porównywanie różnych rozwiązań, także takich, które trudno nam akceptować, powoduje, że w bardziej obiektywny sposób jesteśmy w stanie oceniać nasze polskie dokonania i problemy. Inspiruje to również do rozmyślań nad możliwościami wprowadzania nowych rozwiązań. Niewątpliwie rozwija to doświadczenie, wiedzę i horyzonty uczestników wizyty.

Stany Zjednoczone to kraj odmienny od państw europejskich pod wieloma względami. Dopiero wizyta podobna do tej, którą odbyliśmy pozwala na wstępne oceny i wnioski, dostrzeżenie zalet i wad. Uważam, że zarówno z zawodowego jak i pozazawodowego punktu widzenia było to bardzo cenne doświadczenie.

Wnioski.

W prawodawstwie amerykańskim przywiązuje się dużą rolę do probacji. Stworzono lobbying na rzecz osób zajmujących się probacją (rozmiary tego przedsięwzięcia oglądaliśmy na Expo) Państwo nie szczędzi środków na ten cel. Wypracowano wiele cennych rozwiązań strukturalnych i narzędzi do ich realizacji. Nie wszystkie można zastosować w polskich realiach, ale niektóre z nich, po modyfikacji można by przenieść na polski grunt.

W tym zakresie warto:

1. Opracować długofalową strategię rozwoju probacji w Polsce z wyprzedzeniem co najmniej 5 letnim. Pozwoliłoby to na zaplanowanie określonych zadań, kierunków rozwoju i środków do ich realizacji.
2. Stworzenie systemu szybkiego przepływu informacji między kuratorami a innymi wydziałami sądowymi, czy też służbami tj. policja, służba penitencjarna, służby społeczne itp.
3. Opracować wystandaryzowane programy korekcyjno-resocjalizacyjno-edukacyjne np.:
 - Ocena szacowania ryzyka,
 - Program przeciwdziałania przemocy domowej,
 - Program dla uzależnionych (alkoholików i narkomanów),
 - Program dla popełniających przestępstwa komunikacyjnei stworzyć mechanizmy do wdrożenia ich w życie.

Piotr Burczyk
Prezes WSKS

**Sprawozdanie z wizyty w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej
(USA) odbytej na zaproszenie Amerykańskiego Stowarzyszenia Probacji
(American Probation and Parole Association) w dniach od 4 do 16 lipca
2007 r. – relacja sędziego.**

Wizyta wiązała się z uczestnictwem w dorocznej konferencji American Probation and Parole Association (APPA), która odbywała się w dniach 8-11 lipca 2007 r. w Filadelfii i na którą delegacja polska zaproszona została na skutek kontaktów tej organizacji z Wielkopolskim Stowarzyszeniem Kuratorów. W składzie delegacji poza kuratorami, którzy stanowili większość jej członków, uczestniczyli sędziowie – Sędzia Sądu Okręgowego w Poznaniu Piotr Hejduk- Przewodniczący Wydziału V Penitencjarnego i Nadzoru nad Wykonywaniem Orzeczeń oraz Michał Laskowski sędzia Sądu Apelacyjnego w Poznaniu, wizytator do spraw nadzoru nad wykonaniem orzeczeń w sprawach karnych. Niniejsza relacja dotyczy udziału w wizycie wymienionych sędziów, ich refleksji i obserwacji.

Podstawowym celem wizyty było zaprezentowanie w trakcie konferencji struktury polskiej służby kuratorskiej na tle systemu organizacji polskiego sądownictwa. Wszyscy uczestnicy delegacji przygotowali pisemne referaty, które przetłumaczone na język angielski doręczone zostały uczestnikom konferencji, następnie wygłoszone w trakcie obrad, zaś członkowie polskiej delegacji odpowiadali na pytania uczestników konferencji. Wymienieni sędziowie przedstawili w swoich referatach polskie sądownictwo, jego organizację, gwarancje niezawisłości sędziów i niezależności sądów oraz miejsce kuratorów sądowych w systemie sądownictwa, formy współpracy między sędzią a kuratorem, prawne możliwości inicjowania przez kuratorów postępowań związanych z wykonaniem kary. Uwaga prelegentów skupiona była na zadaniach kuratorów dla dorosłych i ich związkach z postępowaniem karnym wykonawczym. Na wszystkie wystąpienia członków grupy polskiej organizatorzy przewidzieli pięć godzin w programie konferencji i czas ten został w całości wykorzystany. Wystąpienia spotkały się z zainteresowaniem, zadano szereg pytań, wyjaśniano niejasności, porównywano rozwiązania polskie i amerykańskie.

W trakcie tej samej konferencji sędziowie polscy, a poza wyżej wymienionymi w skład delegacji wchodził dwaj sędziowie delegowani do Ministerstwa Sprawiedliwości Krzysztof Mycka i Sławomir Pałka, wzięli dodatkowo udział w obradach okrągłego stołu sędziów (Judges Roundtable) zaproszonych na konferencję. Dyskusję prowadził sędzia Mark D. Atkinson. W obradach tych uczestniczyło siedmiu sędziów z różnych sądów amerykańskich a także kuratorzy (probation officers), którzy bezpośrednio przygotowują dla sędziów sprawozdania i wywiady oraz proponują warunki, które należy przedstawić skazanemu w przypadku orzeczenia probacji. Tematami dyskusji było ustalenie, czy sędziowie informowani są o rezultatach swoich orzeczeń, czy sposób orzekania o probacji jest skutecznym narzędziem do zapobiegania popełnianiu przestępstw w przyszłości przez tych samych sprawców, czy wreszcie sędziowie informowani są o sposobie wydatkowania pieniędzy przez biura kuratorskie. Sędziowie, którzy przed dyskusją otrzymali na piśmie tematy dyskusji i szereg pytań pozwalających na ukierunkowanie wypowiedzi, przedstawiali swoje doświadczenia, przy czym byli to sędziowie reprezentujący różne stany, a tym samym różne, czasem w bardzo istotnym zakresie, systemy prawne i rozwiązania organizacyjne. W czasie obrad, a także w czasie późniejszych zajęć i wizyt uzyskaliśmy wiedzę na temat systemu probacji w USA. Orzeczenie probacji następuje po zgromadzeniu danych przez kuratora i zaproponowaniu przez niego warunków. Probacja,

która nie ma odpowiednika w polskim prawie karnym, najbardziej zbliżona jest do warunkowego umorzenia postępowania, orzekana jest przez sąd, który określa tylko warunki i czas trwania probacji, nie wymierzając kary, a wymierzana jest dopiero wtedy, gdy poddany probacji nie wypełnia nałożonych warunków, nad czym czuwa kurator (probation officer). Probacja orzekana jest na czas do 5 lat. Skazany może być w jej trakcie zobowiązany do pracy, nauki, kierowany do udziału w różnego rodzaju kursach, programach terapeutycznych, zobowiązany do szczegółowo określonego zachowania wobec członków rodziny czy środowiska. Każdorazowo warunki są przedstawiane na piśmie skazanemu, który wyraża zgodę na probację. Z dyskusji wynikało, że sędzia przedstawia skazanemu możliwość wyboru między probacją a karą pozbawienia wolności lub grzywną. W przypadku wyboru probacji skazany zawiera rodzaj umowy, wiedząc o skutkach jej niedotrzymania. Wywiad sporządzany przez kuratora i propozycje przedstawiane sędziemu zdają się mieć kluczowe znaczenie i sędziowie w oparciu o te dokumenty orzekają, późniejsza rola kuratora ma charakter kontrolny, kurator może przy tym samodzielnie reagować na zmiany w sytuacji skazanego i na przykład zmieniać charakter zobowiązań. Kontrolowany jest przez swojego przełożonego – supervisor’a a tylko w wyjątkowych sytuacjach sprawa ponownie trafia do sędziego.

Polscy sędziowie również zabierali głos w dyskusji, dochodziło do prezentacji polskich rozwiązań, co wydawało się nowe i interesujące dla strony amerykańskiej. Dyskusja miała charakter rzeczowy, czuwał nad tym kierujący obradami, poza kwestiami szczegółowymi omawiano także skutki społeczne przyjętych rozwiązań z punktu widzenia pożądanego ograniczenia przestępczości, zmniejszenia powrotności do przestępstwa, czy kosztów poszczególnych rozwiązań. Udział w obradach i kontakt z sędziami amerykańskimi uznaliśmy za interesujące doświadczenie rozwijające naszą wiedzę i pozwalające formułować opinie na temat sędziów i ich współpracy z kuratorami.

W czasie obrad „okrągłego stołu sędziów” zapoznani zostaliśmy z działalnością organizacji NSCS – National Center for State Courts. Jest to organizacja typu non profit, która od ponad 30 lat zajmuje się wspieraniem sądów stanowych w USA. Jej działalność obejmuje zarówno programy badawcze, publikacje i funkcję gromadzenia i udostępniania informacji na temat sądownictwa, jak i wprowadzanie do sądów nowych technologii, doradztwo w zakresie zarządzania sądami, badania obciążenia pracą poszczególnych pracowników, kadrami, bezpieczeństwem, usprawnianiem organizacji pracy etc. Szeroko zakrojona jest działalność edukacyjna. Organizacja wspiera różne projekty w innych krajach, których celem jest wzmacnianie roli sądów i prawa. Przedstawiono nam wyniki badań na temat zarobków sędziów orzekających w sądach stanowych w poszczególnych stanach. Zarobki te są zróżnicowane, różnice sięgają 50 %. Przekazano nam obszerny materiał dotyczący tej organizacji. Więcej wiadomości na stronie www.nscsonline.org

W trakcie konferencji odbywały się targi grupujące firmy, których oferta adresowana była do kuratorów. Przedstawiciele firm prezentowali najnowsze rozwiązania związane z monitoringiem elektronicznym skazanych, kontrolowaniem skazanych pod kątem zażywania przez nich środków odurzających, spożywania alkoholu, czy wreszcie przedstawiali oferty związane z organizacją szkoleń i konferencji. Zaskakujące były rozmiary i różnorodność ofert oraz ich profesjonalne przygotowanie pod kątem potrzeb kuratorów.

Poza uczestnictwem w konferencji w Filadelfii zapoznaliśmy się szczegółowo z organizacją pracy biur kuratorskich w Nowym Jorku i Cedar Rapids (stan Iowa). Są to odrębne jednostki organizacyjne pracujące na rzecz sądów, ale nie stanowiące ich części. Szczegółowe relacje w tym zakresie złożą zapewne kuratorzy. Zauważalna była wysoka specjalizacja poszczególnych kuratorów. Odrębne stanowiska pracy w biurze związane były na przykład tylko z dokonywaniem wstępnej diagnozy, pracy z osobami

uzależnionymi, czy z przypadkami uznanymi za trudne czy niebezpieczne. Wspecjalizowani kuratorzy zajmują się sprawcami przestępstw przeciwko wolności seksualnej lub przestępcami stosującymi przemoc.

Praca kuratorów amerykańskich w porównaniu do realiów polskich jest niebezpieczna, kuratorzy wyposażeni są w broń palną i kamizelki kuloodporne. Są nadzorowani na bieżąco przez rodzaj kierowników zespołów – supervisor. Kurator jest osobą kontrolującą skazanego, w przypadku konieczności udzielania mu pomocy w różnych sprawach, w zasadzie jego rola ogranicza się do kierowania skazanego do odpowiedniej placówki lub organizacji.

W prostych sprawach kurator sprawdza zachowanie skazanego w ograniczonym zakresie. Interesującym rozwiązaniem w tym zakresie były elektroniczne urządzenia oglądane przez nas w Nowym Jorku (Departament of Probation The City of New York). Urządzenie takie – The RMCS Kiosk służy do odbierania od skazanych raportów, najczęściej jeden raz w miesiącu w ustalonych terminach. Skazany po podaniu swego numeru identyfikacyjnego i zidentyfikowaniu na podstawie czytnika linii papilarnych odpowiada na pytania zawarte w formularzu wyświetlanym na ekranie. Potwierdza dane na temat miejsca pobytu, pracy lub nauki, składa oświadczenia co do ewentualnych innych postępowań, zatrzymań, płatności należności lub wyjazdów poza miejsce zamieszkania. Możliwe jest równoczesne przeprowadzenie testów na zawartość alkoholu lub środków odurzających. W biurach kuratorskich pobiera się próbki moczu lub wykorzystuje różnorodne urządzenia elektroniczne. W toku probacji o niskim ryzyku kuratorzy kontaktują się ze skazanymi także telefonicznie.

Interesującą formą probacji orzekaną przez sąd jest umieszczenie skazanego w specjalnym ośrodku prowadzonym przez kuratorów. Skazany zobowiązany jest do przestrzegania regulaminu ośrodka, pozostaje pod nadzorem kuratora, może jednak wychodzić z ośrodka do pracy lub do szkoły. Wyjścia te kontrolowane są przez kuratora, sprawdza on wydatki podopiecznego, skazani są pod ciągłym nadzorem, korzystają także z różnych programów na przykład dla sprawców stosujących przemoc. Skazany wyraża zgodę na pobyt w takim ośrodku i na przestrzeganie warunków, ma zapewnione miejsce pobytu, skromne i podstawowe wyposażenie oraz wyżywienie. Partycypuje w kosztach swego pobytu.

Forma ta wydaje się ciekawą alternatywą dla kary pozbawienia wolności będąc jednocześnie czymś więcej aniżeli tylko okresem próby. Pozwala też na zmianę środowiska lub stanowi rozwiązanie w przypadku osób bez stałego miejsca zamieszkania. W przypadku złamania zasad przez skazanego trafia on do sądu, który orzeka karę w miejsce probacji.

Uwagę zwracały też komputerowe formy prowadzenia spraw i kwalifikowania poszczególnych przypadków – skazanych do konkretnych komórek organizacyjnych. Zakładam, że szczegóły zawierać będą relacje kuratorów.

Z punktu widzenia sędziego zajmujące były wizyty w sądach stanowym i federalnym w Cedar Rapids (Iowa). W czasie wizyty w sądzie stanowym spotkaliśmy się z prokuratorem i prezesem sądu, którzy kolejno przedstawili nam organizację wymiaru sprawiedliwości oraz podstawy procedury karnej w tym stanie. Zapoznaliśmy się z realiami pracy sędziów i sposobami rozpoznawania spraw, z których rozprawa z udziałem ławy przysięgłych i wydanie wyroku dotyczy tylko stosunkowo niewielkiej liczby spraw. Zdecydowana ich większość kończy się na skutek porozumienia stron bez konieczności przeprowadzania rozprawy.

W siedzibie prokuratora federalnego w Cedar Rapids wysłuchaliśmy wykładu na temat systemu wymiaru sprawiedliwości w USA. W skondensowanej formie przedstawiono nam podstawy dotyczące prokuratury i sądownictwa, zasady procesu karnego. W toku dyskusji

poinformowano nas, że wymiar kary należy do sądu, który podejmuje w tym zakresie swobodną decyzję, niemniej jednak poszczególne kongresy stanowe uchwalają swego rodzaju wytyczne, co do wymiaru kary. Każdy sędzia i prokurator zna te wytyczne, które w dość szczegółowym zakresie odnoszą się do poszczególnych typów przestępstw i typów sprawców (np. pierwszy raz karany, młodociany itp.) Sędzia może nie uwzględnić sugestii zawartych w wytycznych, powinien jednak wówczas przedstawić swoje argumenty w uzasadnieniu wyroku. Dyskusja dotyczyła także systemu wybierania sędziów w toku wyborów powszechnych, na określoną kadencję. Rozwiązania w poszczególnych stanach są w tym zakresie różne. Zapoznaliśmy się ze szczegółami dotyczącymi sądownictwa stanowego w stanie Iowa.

W czasie wizyty w sądzie federalnym w Cedar Rapids przedstawiono nam działanie urządzeń elektronicznych znajdujących się na sali rozpraw. Sędzia i ława przysięgłych korzystają z dużych monitorów, na których prezentowane są różne dokumenty, szkice, fotografie lub filmy. Istnieje możliwość powiększania poszczególnych fragmentów. Istnieje możliwość prowadzenia przesłuchań w formie telekonferencji. Zapis protokołu dokonywany jest przez wykwalifikowane stenografistki, które są w stanie zapisać każde słowo przy szybkim nawet tempie mówienia. Zapoznano nas ze sposobem wyłaniania członków ławy przysięgłych i organizacją i przebiegiem rozprawy. Zasadą jest rozpoznawanie jednej sprawy dzień po dniu, aż do jej zakończenia, przy czym w zasadzie nie zdarzają się przypadki przewlekania postępowań przez oskarżonych. Rozprawa z udziałem ławy przysięgłych odbywa się na skutek decyzji oskarżonego, który nie wyraża zgody na zakończenie postępowania bez rozprawy – na skutek dobrowolnego poddania się karze. Być może z tego powodu, przy jednoczesnym częstym stosowaniu poręczenia majątkowego, oskarżony lub jego obrońca nie działają w celu przedłużenia procesu.

W trakcie pobytu w Chicago, Filadelfii i Cedar Rapids zwiedzaliśmy także różnego typu zakłady karne. W Cedar Rapids był to zakład karny i areszt śledczy, w którym skazani powinni przebywać nie dłużej niż rok. Warunki pobytu więźniów są skromne, surowe, nie wolno im posiadać rzeczy osobistych, nie wychodzą na spacer, mogą jedynie korzystać z sal ćwiczeń – siłowni. Pokazywano nam również oddziały dla szczególnie niebezpiecznych więźniów. Zwiedzaliśmy również zakłady karne, w których przebywają więźniowie w okresie kilku miesięcy przed warunkowym zwolnieniem – parole. Nadzór nad warunkowo zwolnionymi należy w USA do odrębnego pionu kuratorów. Skazani poddawani są różnego rodzaju szkoleniom, mogą wychodzić do pracy poza zakład. Zwróciło moją uwagę, że personel zakładu jest wyjątkowo starannie i można powiedzieć elegancko ubrany w stroje prywatne. Wyjaśniono mi, że stanowić to ma przykład dla skazanych. Szczegółowo prezentowano nam organizację zakładów karnych, pokazywano wszystkie pomieszczenia, odpowiadano na pytania. Braliśmy również udział w otwarciu nowego szpitala więziennego, czemu nadano dużą rangę.

Wizyta została starannie zaplanowana i przeprowadzona przez stronę amerykańską, której przewodził Gerard Hinzman – przewodniczący APPA i szef kompleksu korekcyjnego w Cedar Rapids. Program był wypełniony i pokazano nam bardzo wiele, zarówno w czasie wykładów i prezentacji, jak i zwiedzania różnego rodzaju placówek związanych ze służbą kuratorską i wymiarem sprawiedliwości. Charakter wizyty był zdecydowanie roboczy i pozostawało niewiele czasu na zwiedzanie lub odpoczynek. Wydaje się, że wizyty tego rodzaju mają sens, pozwalają nie tylko na zapoznanie się z odmiennym systemem prawa w takim zakresie, który jest nieosiągalny na miejscu, ale stają się podstawą do wielu refleksji na temat polskiego sądownictwa i polskiej służby kuratorskiej. Porównywanie różnych rozwiązań, także takich, które trudno nam akceptować, powoduje, że w bardziej obiektywny sposób jesteśmy w stanie oceniać nasze polskie dokonania i problemy. Inspiruje to również do rozmyślań nad możliwościami

wprowadzania nowych rozwiązań. Niewątpliwie rozwija to doświadczenie, wiedzę i horyzonty uczestników wizyty. Niebagatelne znaczenie mają także pozazawodowe wrażenia. Spotkaliśmy w USA gościnnych i serdecznych ludzi, którzy w życzliwy i bezinteresowny sposób poświęcili nam dużo sił i czasu. Mieliśmy okazję poznać ich życie zawodowe, ale i poznać ich jako osoby prywatne, dowiedzieć się wiele o ich sposobie patrzenia na świat, swój kraj. Wiele dowiedzieliśmy się także o Stanach Zjednoczonych, ich niemałych problemach społecznych, poziomie przestępczości, który w niektórych rejonach wielokrotnie przewyższa poziom polskiej przestępczości, liczbie przestępstw dokonywanych z bronią palną lub pod wpływem narkotyków. Ogromną wagę przywiązuje się tam do zapewnienia obywatelom bezpieczeństwa. Angażuje się ogromne środki, stosuje metody uciążliwe dla każdego obywatela lub turysty. Stosowanie różnego rodzaju kontroli, restrykcji i bardzo surowych kar przynosi tylko częściowy efekt. Oglądaliśmy obok świadectw niewątpliwej siły państwa, świetnej organizacji i potęgi gospodarki przykłady dzielnic ubóstwa, czy nawet nędzy, jaką trudno dostrzec w Polsce. Opowiadano nam o rozmiarach narkomanii, o gangach ulicznych stosujących broń palną, dużo uwagi poświęca się w USA przestępcom przeciwko wolności seksualnej.

Wrażeń i refleksji jest zatem wiele i nie sposób opisać ich wszystkich. USA to kraj odmienny od krajów europejskich pod wieloma względami. Dopiero wizyta podobna do tej, którą odbyliśmy pozwala na wstępne oceny i wnioski, dostrzeżenie zalet i wad. Uważam, że zarówno z zawodowego jak i pozazawodowego punktu widzenia było to bardzo cenne doświadczenie.

Michał Laskowski